

طراحی کمپ‌های تفریحی - گردشگری (مطالعه موردی: سیلوانا)

حامد مظاهریان - استادیار دانشکده معماری، دانشگاه تهران
رضا زیاری* - کارشناس ارشد معماری، پردیس بین‌المللی کیش، دانشگاه تهران

پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۰۸/۲۵ تأیید نهایی: ۱۳۹۳/۰۳/۲۵

چکیده

هدف از ارائه این مقاله، بررسی، طراحی و ایجاد کمپ تفریحی - گردشگری در سیلوانا در غرب ارومیه است. روش پژوهش، توصیفی - تحلیلی است و گردآوری اطلاعات از طریق منابع و بررسی‌های میدانی انجام شده است. کمپ‌ها استراحتگاه‌هایی هستند که در مسیرها یا در مناطق دیدنی و خوش‌آب‌وهوا و به‌عنوان یک سایت تفریحی - گردشگری و ارائه خدمات به مسافران احداث می‌شوند و کاربری‌ها و فضاهای متعددی دارند. استان آذربایجان غربی، به‌ویژه ارومیه و ناحیه کردنشین سیلوانا به‌لحاظ طبیعی، منطقه‌ای ویژه و منحصربه‌فرد است. در نزدیکی شهر سیلوانا، فضایی وسیع و مشرف به رودخانه و در کنار سد سیلوانا، اراضی بسیار وسیعی وجود دارد که در روزهای تعطیل، هزاران گردشگر و مسافر را برای گردشگری و اقامت موقت و گذران اوقات فراغت به سوی خود جذب می‌کند. مکان‌یابی کمپینگ براساس ویژگی‌های طبیعی، تاریخی، مذهبی، ورزشی و... صورت می‌گیرد. در اطراف سد رودشهر چای، هیچ‌گونه استراحتگاه، فضای تفریحی و امکانات و خدمات وجود ندارد؛ بنابراین، وجود یک کمپ تفریحی - گردشگری و ورزشی بسیار ضروری است. در این مقاله، پس از بررسی مبانی نظری، تحلیل اقلیم و بررسی سایت، برنامه‌ریزی فیزیکی و طراحی کمپ انجام شده است. محدوده، جزء اقلیم‌های سرد و کوهستانی است و برای تفریح‌های زمستانه و تابستانه بسیار مناسب است. سایت کمپ، به سمت دریاچه، سد و به‌طور کلی به توپوگرافی زیبا دید دارد و به ارومیه و غرب کشور نیز دسترسی دارد. در برنامه‌ریزی فیزیکی این سایت، پارکینگ، رستوران، فضاهای تجاری، فضاهای فرهنگی، ورزشی و تفریحی مانند نمازخانه، شهر بازی، بیست اسب‌سواری، بینت‌بال، زمین گلف، زمین تنیس، زمین بسکتبال، استخر سربوشیده، استخر سرباز، فضای سبز، زمین بازی کودکان، موزه حیات وحش، کمپ و واحدهای مسکونی، واحد درمانی، نگهبانی، فضای پذیرش و اطلاعات، آتش‌نشانی، ایستگاه تاکسی، ساختمان اداری و سالن بولینگ، زمین فوتبال، جایگاه اسکی، جایگاه ماهیگیری، محدوده‌های استقرار چادر و آلاچیق، حمام و سرویس‌های بهداشتی، سالن اجتماعات، داروخانه و... در نظر گرفته شده است.

کلیدواژه‌ها: برنامه‌ریزی فیزیکی، تحلیل سایت، سیلوانا، طراحی کمپ، کمپینگ.

مقدمه

ایران پتانسیل‌های فراوانی برای گردشگری و گذران اوقات فراغت طبیعی دارد و از جهت تنوع اقلیمی در فصول مختلف، گردشگران متعددی را جذب می‌کند. استان آذربایجان غربی، به‌ویژه غرب ارومیه و ناحیه سیلوانا یا سیلوانه، از لحاظ اقلیمی و طبیعی، منطقه‌ای منحصربه‌فرد است و ظرفیت‌های طبیعی فراوان دارد. سیلوانا در ۴۰ کیلومتری غربی ارومیه واقع شده و ناحیه‌ای کردنشین است. این منطقه از لحاظ موقعیت استقرار و داشتن گونه‌های طبیعی و تپه‌ای، یکی از نواحی طبیعی، زیبا، بکر و بی‌نظیر کشور به شمار می‌رود که وجود رودخانه چای، سد سیلوانا، تپه‌ها و محیط اطراف، جذابیت و زیبایی خاصی به آن بخشیده است. به نظر می‌رسد ناحیه سیلوانا به دلیل وجود اقلیم سرد و کوهستانی در فصول مختلف سال، موجب ایجاد جاذبه‌های مختلف برای جذب گردشگران از داخل استان، خارج از استان و حتی کشور خواهد شد. این منطقه، موقعیت مکانی، طبیعی و اقلیمی منحصربه‌فردی دارد. در پاییز و زمستان می‌توان از وجود برف، برای پیست‌های اسکی و سایر ورزش‌های زمستانه، ماهیگیری و... بهره گرفت و در بهار و تابستان، از طبیعت زیبا، آب سد و توپوگرافی اطراف، برای تفریح و گردشگری و انواع ورزش‌ها، تفریح و سرگرمی و... استفاده کرد. در ناحیه، اگر فضاهای گردشگری، اقامتگاه‌ها، انواع چادر، انواع کمپ از جمله عمومی - تفریحی، طبیعت‌گردی، همایشی، ورزشی، علمی، اقامتی و فعالیت‌های ویژه ایجاد شود، پتانسیل جذب و توسعه گردشگری داخلی و خارجی را خواهد داشت. وجود فرودگاه و زیرساخت‌های شهر ارومیه و استان آذربایجان غربی، نه تنها در منطقه سیلوانا، بلکه در توسعه شهرستان ارومیه و کل استان تأثیرگذار است. اگر در محدوده اطراف شهر سیلوانا، مطالعه علمی صورت پذیرد و یک کمپ تفریحی - گردشگری، مکان‌یابی، برنامه‌ریزی و طراحی شود، ناحیه‌ای تفریحی - گردشگری و ورزشی ایجاد می‌شود که نقش عمده‌ای در سلامت، تفریح، گذران اوقات فراغت و توسعه ناحیه‌ای، منطقه‌ای و ملی خواهد داشت و زیبایی، سلامت و درآمد سرشاری را به منطقه سیلوانا، ارومیه، استان آذربایجان غربی و کل کشور وارد خواهد کرد. اقتصاد گردشگری به دلیل وجود ضریب تکاثر تا حدودی موجب دو برابر شدن فعالیت‌ها و افزایش درآمد در سایر بخش‌ها خواهد شد (حیدری، ۱۳۸۸)؛ بنابراین، بررسی دقیق ناحیه سیلوانا براساس معیارها و روش‌های علمی می‌تواند تحولی اساسی در سیلوانا، شهرستان ارومیه و استان آذربایجان غربی ایجاد کند؛ بنابراین، هدف این پژوهش، مطالعه طراحی کمپ‌ها و سایت‌های گردشگری و نیز برنامه‌ریزی برای کمپ تفریحی - گردشگری سیلواناست. مجتمع‌های گردشگری با تکنیک‌های خاص، این ظرفیت را دارند که در روز افتتاح طرح، جذب حداکثری گردشگر داشته باشند و بدین ترتیب، بیشترین سود را در نقطه تعادل حفظ کنند و سرمایه‌گذاران با برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده بتوانند بخشی از این خدمات را به مسافران عرضه کنند. اگر گردشگری، به‌خوبی برنامه‌ریزی و مدیریت شود و به‌درستی توسعه یابد، آثار مثبتی به همراه خواهد داشت (همایون، ۱۳۸۰). گردشگری در چارچوب عرضه، به‌عنوان محصول، عناصر پنج‌گانه‌ای دارد که در مناطق مختلف، شکل‌دهنده آن به شمار می‌رود. این عناصر عبارتند از: ۱. جاذبه‌ها؛ ۲. دسترسی؛ ۳. تأسیسات و تسهیلات زیربنایی؛ ۴. خدمات مهمان‌داری و ۵. عناصر سازمانی و نهادی (علی‌زاده، ۱۳۹۱). انتخاب محل اقامت در هر منطقه، از اولویت‌های گردشگران به شمار می‌آید. انتخاب هتل، به‌عنوان یکی از مکان‌های اقامتی معمول و پرطرفدار، فرایندی متعارف برای گردشگران است. شناسایی معیارهای انتخاب هتل می‌تواند راهنمای مناسبی برای مدیران هتل‌ها و مسئولان صنعت گردشگری و هتل‌داری باشد تا خدماتی اثربخش‌تر ارائه شود و رضایت گردشگران را نیز در پی داشته باشد. توجه به ده معیار اصلی آسایش، امنیت، خدمات بانکی، لذت، خدمات کارکنان، اطلاعات و اخبار، راحتی اتاق و پاکیزگی، هزینه، امکانات اتاق و پارکینگ، راهنمای مناسبی برای مدیران هتل‌ها به شمار می‌رود؛ چرا که مدیران می‌توانند این معیارها را به‌صورت مستمر، ارزیابی کنند (طهماسبی‌پور و ریسی و انانی، ۱۳۹۱). درباره طراحی کمپ‌ها، مجتمع‌ها، دهکده‌ها و

به‌طور کلی، فضاهای تفریحی - گردشگری و ورزشی در کشور، پایان‌نامه‌ها، پژوهش‌ها و مقاله‌های اندکی تدوین شده است. حسام دادخواه (۱۳۸۸) دهکده گردشگری انسان را با رویکرد مبانی پایداری طراحی کرده است. در این طرح، پس از بررسی مبانی نظری گردشگری و ابعاد آن، نمونه‌هایی از دهکده‌های تفریحی اقامتی، تحلیل سایت، لکه‌گذاری و جانمایی کلی سایت، مجموعه عمومی و فضاهای خدماتی دهکده، طراحی شده است. سیده نوشین بنی‌هاشمی (۱۳۹۰) به ارائه الگویی مناسب برای تطبیق فناوری نوین ساختمانی در فرهنگ ساختمان‌سازی ایران پرداخته است. این پژوهش، در چهار محور سازمان‌دهی شده است. در محور اول، با استفاده از روش‌های توصیفی به شناخت موضوع طراحی پرداخته شده است. همچنین در آن، نوع رابطه انسان و طبیعت بررسی شده و نیز انواع فراغت و تفریح و تأثیر آن بر انسان و نیز مکان‌های تفریحی مطالعه شده است. محور دوم پژوهش، به بررسی موقعیت قرارگیری طرح می‌پردازد و شرایط اقلیمی و محیطی و عوامل تأثیرگذار بر طراحی را بررسی می‌کند. محور سوم پژوهش، به شناخت موضوع طراحی اختصاص دارد که شامل روند طراحی است و در نهایت، محور چهارم پژوهش، به فناوری نوین ساختمانی می‌پردازد و توضیح‌هایی در مورد نحوه اجرا، اجزاء، معایب و مزایای آن، ویژگی‌های فنی و نیز توسعه پایدار می‌دهد. نتیجه نهایی این پژوهش، یک معماری نوین با سازه جدید است که می‌توان از آن، به‌عنوان معماری سریع و سبک در عصر حاضر، برای معین کردن پروژه‌ها و تصمیم‌گیری‌های عمده در حوزه فناوری‌های ساختمانی استفاده کرد.

علی باقری دولت‌آبادی (۱۳۸۵) مجموعه اقامتی - تفریحی چیتگر را طراحی کرده است. وی مباحثی درباره گردشگری، هتل، کاروانسرا، امکانات ورزشی - تفریحی، مراکز تجاری و بخش‌های خدماتی مباحث اقلیمی و تحلیل سایت ارائه داده و در نهایت، به طراحی مجموعه اقامتی تفریحی پرداخته است. مهدی هاشمی (۱۳۸۸) با هدف ارتقای کیفیت ارائه خدمات گردشگری، دهکده گردشگری طراحی کرده است. عمران مصلی‌نژاد (۱۳۸۵) با مطالعه و طراحی یک مجموعه تفریحی و گردشگری در سایت گلچهره، در جنوب غربی ساحل دریاچه مهارلو، مباحثی درباره گردشگری، راه‌های گسترش آن و شناخت محیط طبیعی مطرح کرده و به مبانی و استانداردهای هتل، نمونه‌های اجراشده و برنامه‌ریزی فیزیکی پرداخته است. عمران قادری (۱۳۸۴) سرانه و استانداردهای فضاهای ورزشی را ارائه کرده که برای طراحی ورزشی مناسب است. سید مهدی موسوی (۱۳۸۵) در طراحی دهکده گردشگری ساحل گیسوم گیلان، به مباحثی در خصوص اوقات فراغت و گردشگری، شناخت اجتماعی، اقتصادی و طبیعی منطقه و ویژگی‌های اقلیمی، هتل و ضوابط و استانداردها، فضاها و زیرفضاها و کاربری‌ها، معرفی و تحلیل سایت و روند طراحی پرداخته است. علی توپچی ثانی (۱۳۸۹) با بهره‌گیری از روش فرایند تحلیلی سلسله‌مراتبی، دهکده فرهنگی - تفریحی زاینده‌رود را تعیین بهینه کالبدی و برای آن برنامه‌ریزی مکانی کرده است. پژوهش‌هایی درباره گردشگری و مناطق تفریحی - گردشگری انجام شده که در نوع خود، کمک مؤثری به مطالعه، تحلیل و طراحی کمپ‌ها و مجتمع‌های تفریحی - گردشگری در کشور می‌کند (صانعی، ۱۳۷۸؛ صدقی درویش، ۱۳۷۲؛ فانی ثانی، ۱۳۸۱؛ عمادی، ۱۳۸۴). حاجی ترخانی مبین (۱۳۸۵) مرکز تجاری - تفریحی چالوس را طراحی کرده است. وی در این پایان‌نامه، پس از بررسی تفریح و اوقات فراغت و بررسی‌های نمونه‌ای، به مجموعه‌های تجاری، شامل انواع بازارها و آن‌گاه در ارائه مبانی نظری طرح، به برنامه‌ریزی فیزیکی و طراحی سایت پرداخته است. از جمله پژوهش‌های دیگر، کار مهندسان مشاور عصر نو (۱۳۹۰) درباره طرح جامع شهرک نمونه گردشگری زرنديه است که کاربری‌های مورد نیاز آن استقرار یافته‌اند. مهندسان مشاور پارسوماش با همکاری مهندسان مشاور آیمسی، طراحی دهکده اکوتوریستی شان‌دیز مشهد را انجام داده‌اند. این طرح، به‌عنوان یک منطقه نمونه بین‌المللی گردشگری اهمیت بسیار دارد و در سه فاز ارائه شده است. در فاز ۱، دهکده‌های گردشگری مرکزی، سالن همایش‌های بین‌المللی، مرکز سلامت، محل بالن‌سواری، مرکز طبیعت و کودک، فضای اکوتوریستی دانشگاهی، فضای تمدن ایرانی، کمپ جوانان، کمپ زیارت، پارکینگ و اطلاعات و مرکز انتظامات، مرکز پرورش گل و گیاه، دریاچه ابریشم، دریاچه گل،

امکان حمل‌ونقل هوشمند، فناوری اطلاعات، سوخت پاک، مرکز مستقل ورزش‌های مهیج، شهر بازی و... قرار گرفته است. در فاز ۲، دهکده‌های گردشگری و اکوتوریستی شامل رصدخانه، باغ‌های ایرانی، موزه طبیعی و فرهنگی، باغ‌های گیلاس، گیاهان دارویی، میوه‌های بیشتی، کمپ ورزشی، کمپ سلامت، دریاچه زیارت، دریاچه آبشار و... قرار دارد. در فاز ۳، دهکده‌های گردشگری عروس، شعرا، ورزش‌های زمستانی، آینده، جنگل، پرند، کوهستانی، اسب‌دوانی، آبشار، قصه، تاریخ، کمپ شکار، کمپ طبیعت و... مکان‌یابی و طراحی شده است. در مجموع، هدف این مقاله، طراحی سایت برای کمپ تفریحی-گردشگری در سیلوانا است.

مبانی نظری

براساس تعریف سازمان میراث فرهنگی، کمپینگ‌ها استراحتگاه‌هایی هستند که در مسیرها یا در مناطق دیدنی و خوش آب‌وهوا ساخته می‌شوند؛ معمولاً سرویس‌های بهداشتی و استراحتگاه‌های سرپوشیده دارند. مسافران می‌توانند در محوطه آن‌ها، چادرهای خود را برپا کنند یا ماشین واگن‌دار خود را پارک و شب را در همان منطقه سپری کنند. گاهی امکان روشن کردن آتش و پخت‌وپز نیز تدارک دیده شده است. معمولاً به تبع رفت‌وآمد مسافر و استقرار آن‌ها در این استراحتگاه‌ها، فروشگاه‌هایی نیز در کنار آن‌ها ایجاد می‌شود. گاه در کمپینگ‌ها، امکانات آب و برق قابل اتصال به سیستم تأسیسات کاروان‌ها، تدارک دیده می‌شود، اما به‌طور معمول، کمپ‌ها محدوده‌های نسبتاً وسیعی از سطح زمین باز را شامل می‌شوند که فضاهای متنوعی را برای استقرار افراد در داخل چادرها، کلبه‌ها، ساختمان‌های موقت و... در بر می‌گیرند. در کنار این فضاها نیز سایر خدمات اقامتی، بهداشتی، تفریحی و ارتباطی ارائه می‌شود (اریسیان، ۱۳۸۲: ۳۲).

در گذشته، کمپینگ یک سرگرمی برای دوستداران طبیعت بود که می‌خواستند تجربه‌ای جسورانه را در بازگشت به طبیعت و ناهمواری‌های آن تجربه کنند، ولی بعدها این فعالیت‌ها به فعالیت تعطیلاتی استاندارد برای شمار وسیعی از خانواده‌های معمولی تبدیل شد. همچنین کمپینگ تفریحی ارزان برای افرادی شمرده می‌شود که می‌خواهند در فعالیت‌های تفریحی در فضای باز و رویدادهایی مانند مسابقات ورزشی و یا جشنواره‌های موسیقی شرکت کنند. سازمان‌دهندگان باید زمین باز و امکانات پایه‌ای اولیه را فراهم کنند. واژه کمپ سایت معمولاً به محدوده‌ای اطلاق می‌شود که به‌صورت فردی، خانوادگی، گروهی و یا واحدهای نظامی در آن اطراق می‌کنند (سایت ویکی‌پدیا).

دایرةالمعارف کاناداشف کمپینگ را به‌صورت اقامت در یک سرپناه موقت یا متحرک در فضای باز تعریف می‌کند؛ خواه به شکل پناهگاه اولیه باشد، خواه چادر یا خودروهای مجهز مخصوص کمپینگ.

به‌طور معمول، کمپ‌ها محدوده‌های نسبتاً وسیعی از سطح زمین باز را شامل می‌شوند که فضاهای متنوعی را برای استقرار افراد در داخل چادرها، کلبه‌ها، ساختمان‌های موقت و... فراهم می‌آورند. در کنار این فضاها نیز سایر خدمات اقامتی، بهداشتی، تفریحی، ارتباطی و... ارائه می‌شود. بیشتر کمپ‌ها فضاهای ذیل را دارند:

پذیرش - اطلاعات، پارکینگ، محوطه‌هایی برای استقرار چادرها - آلاچیق استراحتی، محوطه‌هایی برای استقرار اتومبیل‌های کاروان، حمام‌ها و سرویس‌های بهداشتی، فضاهایی برای پخت‌وپز (سینک‌های ظرفشویی، اجاق‌های گاز، فضاهایی برای شست‌وشو (لباس‌شویی، خشک‌شویی)، امکانات مورد نیاز معلولان، رستوران، سوپرمارکت، کافی‌نت، محل بازی کودکان، زمین‌های ورزشی چندمنظوره، اورژانس و نمازخانه (اریسیان، ۱۳۸۲).

نسبت این جزء فضاها در سطح و همچنین کیفیت ارائه خدمات اقامتی، مانند هتل‌ها، در درجه‌بندی کمپ‌ها نقش اساسی دارد. در طراحی جزء فضاها سعی بر این است که مداخله در بستر طبیعی در کمترین حد ممکن باشد. تعامل با بستر طبیعی، موجب تقویت احساس حضور در طبیعت برای گردشگران می‌شود (اشتری مهرجردی، ۱۳۸۳).

ویژگی‌های کمپینگ نزدیکی به مکان‌های دیدنی و جاذبه‌های گردشگری، اقامت ارزان قیمت، اقامت موقت، ارائه امکانات و خدمات تفریحی، فرصت کسب تجربه‌های ماجراجویانه، تجربه یک اقامت متفاوت، دریافت اطلاعات و آموزش‌های مورد نیاز گردشگران، دریافت خدمات استاندارد، برگزاری تورهای دسته‌جمعی، آشنایی با فرهنگ‌های گوناگون، استفاده چندمنظوره از کمپ‌ها نظیر جشنواره‌ها، همایش‌ها و اسکان موقت هنگام بروز بحران‌ها.

کمپ‌ها به انواع مختلفی تقسیم می‌شوند که عبارتند از: کمپ‌های عمومی - تفریحی، کویری، کوهستانی، تاریخی، مذهبی، آموزشی، درمانی، طبیعت‌گردی، پیشاهنگی - دانش‌آموزی، همایشی، ورزشی، نظامی، علمی، اقامتی، صنعتی، کمپ‌های پناهجویان، زمستانی، فعالیت‌های ویژه و ترانزیت، با حداقل امکانات و حداکثر توقف ۴۸ ساعت، کمپ‌های روزانه که برای گذران یک روز یا حداکثر یک شب در بعضی پارک‌های تفریحی ایجاد می‌شود؛ کمپ‌های آخر هفته که در محیط‌های روستایی با امکانات تفریحی در محیط باز، ورزش و فضای بازی کودکان برقرار است؛ کمپ‌های مسکونی که طولانی‌تر از کمپ‌های آخر هفته است و زمین‌هایش حتی برای ساختن کلبه‌های سبک فروخته می‌شود؛ کمپ‌های تعطیلاتی که در کنار مناظر با ارزش طبیعی مثل دریاچه‌ها و جنگل‌ها احداث می‌شوند؛ کمپ‌های جنگلی که در آمریکا انتخاب بیشتر خانواده‌هاست، با گشت‌وگذار در جنگل همراه است و امکانات مفصلی را عرضه می‌کند (تراکم تا ۲۵ واحد در هکتار و بین واحدها حداقل ۳۵ متر فاصله است)؛ کمپ‌های گردشگری که در کنار تفرجگاه‌های گردشگری ایجاد می‌شوند و استانداردهای بالایی دارند (گوران عرفانی، ۱۳۹۰).

اقامتگاه‌های گردشگری، امروزه نقش مهمی در توسعه و جذب گردشگران ایفا می‌کنند. این نقش، ابعاد گسترده اقتصادی، اجتماعی، تفریحی و اکوتوریستی دارد. معمولاً گردشگران، خواهان اقامت در محیط‌های طبیعی، باز، ارزان و با تسهیلات مناسب هستند؛ از این رو:

- ❖ با توجه به رشد روزافزون گردشگری و تقاضا برای اقامت، کمپینگ‌ها می‌توانند با سامان‌دهی، تجهیز و ارائه خدمات و تسهیلات و بهره‌برداری، از کوتاه‌مدت به بلندمدت تبدیل شوند.
- ❖ با توجه به نوع تقاضا و سیستم‌های خدماتی - تسهیلاتی مورد نیاز گردشگران، اقامتگاه‌های گردشگری در ۴ سطح عملکردی، برنامه‌ریزی شده‌اند.

روش پژوهش

نوع پژوهش، کاربردی - توسعه‌ای و روش بررسی آن، توصیفی - تحلیلی است. محدوده پژوهش، ناحیه سیلوانا واقع در ۴۰ کیلومتری غرب ارومیه است. مؤلفه‌های مورد بررسی، انواع کمپ‌ها شامل کمپ‌های تفریحی، فضاهای گردشگری، طراحی کمپ‌های تفریحی - گردشگری است. گردآوری اطلاعات، از طریق متون، منابع، سایت‌های مختلف، آمارهای مرکز آمار و سایر سازمان‌های مستقر در ارومیه به‌عنوان مرکز استان و شهر سیلواناست. همچنین برای بررسی بیشتر سایت با حجم نمونه ۵۰ نفر از متخصصان استان آذربایجان غربی و شهر ارومیه، دیدگاه‌هایی ارائه می‌شود. پس از تهیه و تنظیم مباحث اقلیمی، محیطی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، زیرساختی و گردشگری ناحیه و انواع کمپ‌ها و نمونه‌های خارجی و داخلی، برنامه‌ریزی و طراحی کمپ‌های تفریحی - گردشگری در اطراف سد سیلوانا صورت می‌گیرد.

بحث و یافته‌ها

محدوده سیلوانا از لحاظ داشتن محیط طبیعی بی‌نظیر، زیبا و منحصر به فرد، اقلیم سرد و کوهستانی، تپه‌های مناسب، آب فراوان، وجود سد زیبا و منحصر به فرد سیلوانا و زمین‌های مناسب برای برنامه‌ریزی و طراحی کمپ، مجتمع تفریحی و

ورزشی و چشمه‌های زیبا، به‌عنوان یکی از مناطق جذاب دارای پتانسیل جذب گردشگری در استان، کشور و حتی خارج از کشور اهمیت بسیاری دارد که می‌تواند در سلامت و توسعه اقتصادی منطقه و جامعه محلی ایفای نقش کند. این منطقه در نزدیکی مرزهای غربی و شمالی کشور، موقعیت مناسبی برای جذب گردشگر دارد، اما کمبود کمی و کیفی خدمات و امکانات گردشگری و وجود پتانسیل‌های طبیعی و اکوتوریستی در این ناحیه و نبود یک کمپ و مجتمع تفریحی-گردشگری در این منطقه، موجب شکل‌گیری و انتخاب موضوع شده است. این سایت، با مساحتی بالغ بر ۸۴ هکتار، به دلایل زیر انتخاب شد:

۱. نزدیک بودن به رودخانه و سد سیلوانا، برای صرفه‌جویی در هزینه و مسائل اقتصادی در لوله‌کشی و پمپاژ آب به داخل پروژه؛
۲. وجود اراضی مناسب در اطراف سد؛
۳. نزدیکی به پیست اسکی؛
۴. اتصال و نزدیکی به تپه‌ها و توپوگرافی‌های اطراف، برای ایجاد و ساخت منطقه جنگلی منحصربه‌فرد و پیست‌های دیگر اسکی؛
۵. دسترسی سریع به جاده اصلی ارومیه و همچنین مناطق اطراف و مرزهای غربی؛
۶. اقلیم مناسب سرد و کوهستانی و وجود برف در بعضی از فصول سال؛
۷. نزدیکی به مناطق ویژه کشاورزی و محصول‌های باغی و دامی فراوان؛
۸. طبیعت منحصربه‌فرد و بی‌نظیر سیلوانا؛
۹. امکان ایفای نقش ملی و فراملی پس از طراحی سایت؛
۱۰. وجود زیرساخت‌های مناسب فرودگاه ارومیه و حمل‌ونقل هوایی داخلی و بین‌المللی؛
۱۱. وجود حوزه نفوذ شهری و روستایی مناسب؛
۱۲. داشتن چشمه‌های آب‌معدنی فراوان در نزدیکی سایت؛
۱۳. وجود کوه‌های مناسب در مناطق اطراف که جلوه و زیبایی خاص به این سایت داده است؛
۱۴. داشتن خاک مناسب و اراضی فراوان در اطراف؛
۱۵. داشتن شیب مناسب برای طراحی؛
۱۶. وجود فرهنگ غنی در منطقه و
۱۷. نبود سایت و کمپ تفریحی-گردشگری در مناطق اطراف.

شکل ۱. توپوگرافی و ارتفاع سایت

منطقه سیلوانا در دامنه ارتفاعات بلند مرزی ایران و ترکیه واقع شده است. این ارتفاعات که بخشی از چین خوردگی‌های جوان آلپی به شمار می‌روند، سرتاسر حاشیه غربی منطقه ارومیه و بخش سیلوانا را در جهت شمالی-جنوبی در بر گرفته‌اند و ارتفاع آن‌ها به ۳۵۹۴ متر، در کوه کمال به ۳۳۸۶ متر و در کوه خلیل به ۲۷۹۴ متر می‌رسد. اطراف سایت را در قسمت‌های شرقی، شمالی و غربی، توپوگرافی فرا گرفته و چشم‌انداز و منظره زیبایی را به وجود آورده است. از این توپوگرافی‌ها می‌توان برای ایجاد پیست اسکی در بخش شرقی تپه جنگلی استفاده کرد.

شکل ۲. وضعیت توپوگرافی ناحیه سیلوانا

شیب سایت سیلوانا بسیار مناسب و حدود ۶ درصد است. شکل اراضی سایت از نوع دشتی و اطراف آن توپوگرافی و حالت دانه‌لوبیایی است.

تحلیل اقلیم

با توجه به ویژگی‌های طبیعی منطقه و داده‌های آماری ایستگاه مذکور، منطقه سیلوانا در پهنه با اقلیم سرد و مرطوب زمستانی و گرم و معتدل تابستانی واقع شده است. عرض جغرافیایی، امتداد و بلندای ارتفاعات منطقه، ورود جریان‌های هوایی مرطوب مدیترانه‌ای و همچنین نفوذ جریان‌های سرد شمالی در تعیین اقلیم منطقه، تأثیر اساسی دارند. براساس آمارهای موجود، متوسط دمای سالانه ایستگاه میرآباد در سال‌های ۵۱ تا ۶۹ حدود ۹/۳ درجه سانتیگراد بوده است. دامنه تغییرهای متوسط دمای منطقه در ماه‌های سرد و گرم سال، به حدود ۲۳ درجه می‌رسد. پایین‌ترین دمای ماهانه، در ماه‌های دی و بهمن به ثبت رسیده است که میزان متوسط آن در دوره مذکور به ۳/۳ درجه زیر صفر می‌رسد. فصل سرما از اواخر مهرماه شروع می‌شود و تا اوایل اردیبهشت تداوم دارد و در طول این ماه‌ها، سرمای نسبتاً شدید با یخبندان بر منطقه حاکم است. بالاترین دمای متوسط ثبت‌شده در ایستگاه مذکور به تیرماه اختصاص دارد که میزان آن به کمی بیش از ۲۰ درجه می‌رسد (اداره هواشناسی استان آذربایجان غربی).

قابلیت‌ها و تحلیل سایت

در یک بررسی میدانی، با بهره‌گیری از ابزار پرسشنامه و با حجم نمونه ۵۰ نفر از متخصصان استان آذربایجان غربی به روش تصادفی، وضعیت و قابلیت‌هایی از سایت سیلوانا بررسی و سپس تحلیل شد. نتیجه اینکه سایت سیلوانا به لحاظ تناسب و زیبایی دشت و دره، داشتن زیستگاه مناسب، داشتن دمای خوب، وجود باد، برف و یخبندان، نور، چشم‌انداز و وسعت، بسیار غنی است. از نظر دسترسی به مجموعه قایق‌سواری، پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و داشتن اراضی و فضاهای ذخیره نیز قوی به نظر می‌رسد. با این حال، سایت از لحاظ مجموعه ورودی، دسترسی به حاشیه منطقه مثل ویلا، زمین بازی کودکان و رستوران، متوسط و از نظر هتل، ضعیف اعلام شده است.

دسترسی‌های سایت

این سایت، دسترسی خشکی و آبی دارد. می‌توان با استفاده از قایق، از نواحی شرقی و غربی سایت به بخش آبی آن دسترسی داشت. در بخش خشکی، سایت براساس ساختار شبکه اصلی جاده‌ها شکل گرفته که از یک حلقه اصلی تشکیل شده است. حلقه اصلی به ورودی شهرک پیوند می‌خورد. این حلقه، در گوشه جنوب شرقی قرار گرفته است. برای تکمیل راه‌های ارتباطی، یک بلوار شمالی- جنوبی در مرکز شهرک، به‌عنوان محور اصلی برای ارائه خدمات و یک بلوار شرقی- غربی نیز برای دسترسی آسان‌تر، علاوه بر راه‌های فرعی در داخل سایت برای بازدیدکنندگان پیش‌بینی شده است.

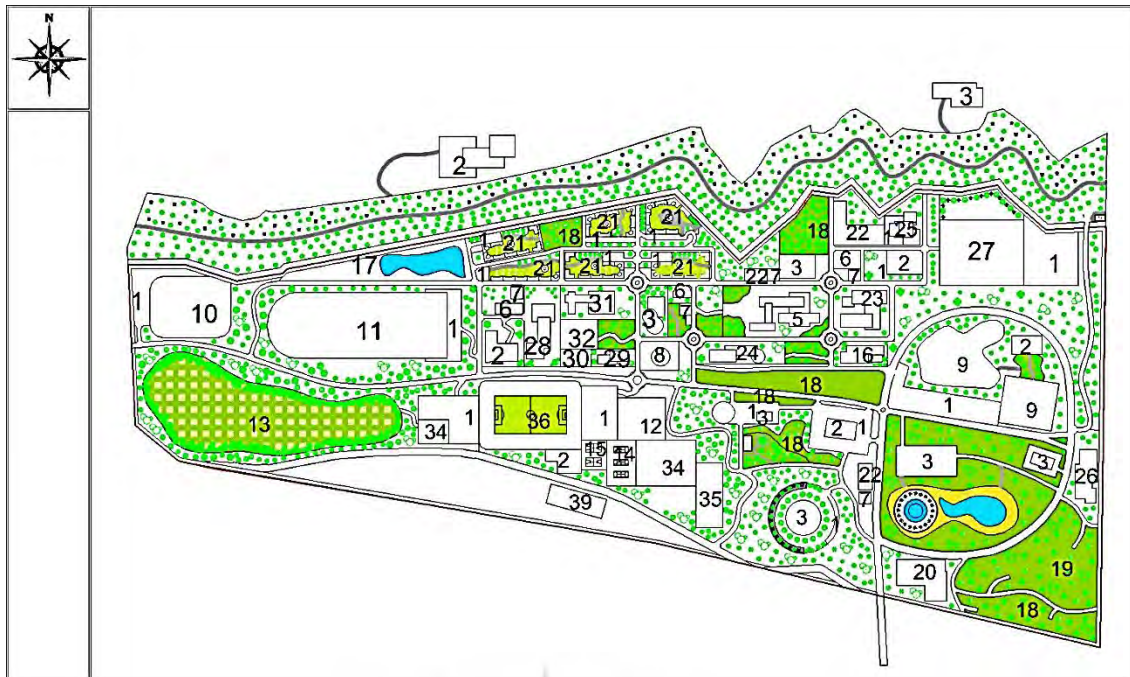
شکل ۳. منظره هوایی از دسترسی سایت

برنامه‌ریزی فیزیکی سایت

سایت طراحی شده سیلوانا، شامل عرصه‌های اقامتی و عرصه‌های عمومی (دوچرخه و...) است. کمپ، مجموعه‌ای اقامتی در بافتی شبیه به یک دهکده کوچک است که با استفاده از چیدمان خوب در طراحی سایت و انتخاب مصالحی مناسب، حس ارگانیک را تداعی می‌کند. در برنامه‌ریزی فیزیکی سایت، براساس مبانی نظری و بررسی‌های میدانی، کاربری‌های زیر طراحی خواهد شد:

پارکینگ، سالن کنفرانس، آلاچیق‌ها، محدوده‌هایی برای استقرار چادرها، محدوده‌هایی برای استقرار اتومبیل‌های کاروان، رستوران، هتل، کافی‌شاپ، زمین گلف، زمین فوتبال، تنیس و ... ، کارتینگ، فضای سبز، محل بازی کودکان، زمین‌های ورزشی چندمنظوره، اورژانس و نمازخانه. در نقشه زیر، جانمایی کاربری‌ها یا فضاهای کمپینگ ارائه شده است.

شکل ۴. کاربری‌ها و فضاهای تفریحی، ورزشی و اقامتی

31- آتش نشانی	21- مسکونی	11- کارتینگ و باگی	1- پارکینگ
32- ایستگاه تاکسی	22- فروشگاه	12- پینت بال	2- رستوران
33- نگهبانی	23- خنایشگاه	13- زمین گلف	3- کافی شاپ
34- ساختمان اداری	24- رستوران سنتی	14- زمین تنیس	4- مجتمع تجاری
35- سالن بیلیارد و بولینگ	25- رستوران بین المللی	15- زمین بسکتبال	5- مجتمع فرهنگی
36- زمین فوتبال	26- تاسیمات	16- استخر سرپوشیده	6- کافی نت
37- جایگاه جت اسکی	27- هتل	17- استخر سرباز و مسرره آبی	7- بانک
38- جایگاه ماهیگیری	28- درمانگاه	18- فضای سبز	8- مسجد
39- پمپ بنزین	29- نیروی انتظامی	19- زمین بازی بچه ها	9- شهر بازی
	30- داروخانه	20- موزه وحش	10- پمپست اسب سواری

الگوهای طراحی کمپ

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پایان‌نامه علمی و پژوهشی
موضوع: طراحی و توسعه فضاهای تفریحی و ورزشی در کمپ‌های گردشگری

به‌طور کلی، در این زمینه سه نوع الگوی طراحی وجود دارد:

الف) الگوی طراحی کمپ‌های کوهپایه‌ای

مجتمع‌هایی که در کوهپایه‌ها ساخته می‌شوند، باید در جهت جنوبی آن ساخته شوند تا بتوانند بیشترین بهره را از نور خورشید داشته باشند و در مقابل باد سوزان زمستان محافظت شوند. توجه به حرکت سیل در شیب‌ها نیز اهمیت بسیاری دارد که باید به آن توجه شود.

ب) الگوی طراحی کمپ‌های دشتی

مجتمع‌هایی که در دشت قرار می‌گیرند، شبکه دسترسی شطرنجی دارند؛ دسترسی‌های اصلی، شمالی - جنوبی است. بناها باید در مقابل باد سوزان غرب و تابش آفتاب تابستان محافظت شوند. ایجاد آب‌نما و کوران مرطوب در تابستان، محیط را مناسب‌تر می‌کند.

ج) الگوی طراحی کمپ‌های دره‌ای

مجتمع‌هایی که در دره قرار می‌گیرند، عموماً به‌صورت متمرکز ساخته می‌شوند. در این سایت‌ها نیز جهت‌گیری مناسب، نسبت به نور خورشید اهمیت بسیاری دارد. دسترسی‌های مناسبی که با اولین برف مسدود نشوند و جهت‌گیری ورودی‌ها در جهت جنوبی و نور خورشید نیز اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. همچنین فاصله مناسب از رودخانه‌ها برای جلوگیری از حرکت سیل و طغیان رودخانه‌ها باید رعایت شود.

روش ساخت واحدهای اقامتی پیشنهادی در اقلیم سرد

- واحد اقامتی دائم
- واحد اقامتی نیمه‌دائم
- واحد خدماتی
- سکوه‌های چاد

در جدول ۱، چگونگی ساخت کمپ در اقلیم سرد ارائه شده است.

جدول ۱. ساخت کمپ‌های پیشنهادی در اقلیم سرد

اقلیم سرد		ویژگی‌های کلی اقلیمی
دمای هوا	سرد؛ متوسط دمای هوا در گرم‌ترین ماه سال، بیش از ۱۰ درجه سانتیگراد و در سردترین ماه سال از ۳- درجه کمتر است.	
اختلاف درجه حرارت	زیاد (به دلیل فشار کم هوا و رطوبت کم) اندک	
رطوبت	بارش زیاد برف در زمستان	
بارندگی	در تابستان زیاد و در زمستان بسیار کم	
تابش آفتاب	بادهای سرد زمستانه	
باد	بافت متراکم و متصل به هم، عرض معابر کم	
ویژگی‌های کلی بافت	استقرار مجتمع‌ها در دامنه بلندی‌ها و رو به جنوب جنوب شرقی - جنوب غربی	
محل استقرار سایت	بین زاویه ۲۰ درجه به طرف غرب و ۴۵ درجه به طرف شرق	
نحوه استقرار بنا	نمای ساختمان، رو به جنوب (برای داشتن هوای گرم در زمستان و هوای خنک در تابستان)	
فرم بنا	ساختمان‌ها درون‌گرا، نسبت به سطح پوسته خارجی بنا، حجم و ارتفاع کم	
ساختار پلان ساختمان	تا حد امکان فشرده، پلان‌های مربع‌شکل و معمولاً به صورت دوطبقه با فرم شبیه به مکعب	
نحوه ارتباط ساختمان با زمین	کف حیاط، پایین‌تر از پیاده‌رو؛ بدین ترتیب حرارت درون ساختمان حفظ می‌شود.	
سطح و تعداد بازشو	بازشوها کوچک و کم، ابعاد پنجره‌ها کم و متوسط؛ در صورت زیاد بودن، استفاده از سایه‌بان الزامی است. بهتر است بازشوها رو به باد سرد نباشد. پنجره‌های دوجداره مناسب است.	
سایبان‌ها	قرارگیری بناها در سایه باد یکدیگر، به طوری که در معرض آفتاب نیز نباشند؛ ایوان‌ها کوچک	
نوع سقف	غالباً به صورت دو جداره و مسطح (برای نگهداری برف و استفاده از آن به عنوان ابزار حرارتی)	
نحوه تهویه هوا	استفاده از تهویه طبیعی کم و در حداقل ممکن	
رنگ خارجی بنا	رنگ‌های تیره و نماهای زبر و ناصاف	
نوع مصالح	مصالح با ظرفیت حرارتی بالا و مقاومت حرارتی خوب (مثل سنگ و آجر)؛ انتخاب مصالح مناسب داخل ساختمان با توجه به تعریق زیاد حاصل از گرمای وسایل گرمازا	
تأسیسات و تجهیزات	استفاده از کف‌پوش‌های مناسب که قابلیت پاکیزگی سریع در برابر بارندگی را داشته باشند؛ شیب مناسب برای دفع آب‌های سطحی، استفاده از دست‌خشک‌کن به دلیل سرمای شدید هوا	

مأخذ: نگارندگان

نتیجه گیری

اقامتگاه‌های گردشگری، امروزه نقش مهمی در توسعه و جذب گردشگران ایفا می‌کنند. این نقش، ابعاد گسترده اقتصادی، اجتماعی، تفریحی و اکوتوریستی دارد. گردشگران، خواهان اقامت در محیط‌های طبیعی، باز، ارزان و با تسهیلات مناسب هستند. براساس تعریف دایرةالمعارف بریتانیکا، گردشگری، فعالیتی تفریحی است که شرکت‌کنندگان با استفاده از چادر یا وسایل نقلیه، در سازه‌های طراحی‌شده مخصوص، به‌طور موقت، اقامت کنند. واژه کمپ، معمولاً به محدوده‌ای اطلاق می‌شود که در آن، افراد به‌صورت فردی، خانوادگی، گروهی و یا واحدهای نظامی اطراق می‌کنند. در واقع، کمپ‌ها استراحتگاه‌هایی هستند که در بین راه‌ها یا در مناطق دیدنی و خوش‌آب‌وهوا ساخته می‌شوند و ویژگی‌های مختلفی دارند؛ از جمله نزدیکی به نقاط دیدنی و جاذبه‌های گردشگری، اقامت ارزان‌قیمت، اقامت موقت، ارائه امکانات و خدمات تفریحی و ...

طرح احداث کمپ‌ها براساس مجموعه‌ای از الگوهای طراحی و ضوابط فنی تهیه می‌شود. در طرح کالبدی ملی، کشور به ۱۰ منطقه تقسیم شده و راهبردها و سیاست‌های توسعه هر بخش از منطقه، از جمله گردشگری تعریف و تعیین شده است. در سطح‌بندی کمپ‌ها، معیارهای مختلفی در نظر گرفته می‌شود که عبارتند از: آستانه‌های خدماتی مورد نیاز گردشگران، انعطاف‌پذیر بودن تأسیسات، تجهیزات و امکانات گردشگری، طراحی اقامتگاه‌ها متناسب با شرایط اقلیمی و محیطی، اندازه و ظرفیت‌پذیری کمپ‌ها با ملاحظه‌های اقلیمی و اکولوژیکی و نیز با توجه به عواملی از قبیل نوع تقاضای گردشگری، تعیین ظرفیت و سطح‌بندی کمپ‌ها.

نتیجه اینکه در این کمپ، پارکینگ، رستوران، کافی‌شاپ، مجتمع تجاری، مجتمع فرهنگی، کافی‌نت، بانک، مسجد، شهر بازی، پیست اسب‌سواری، کارتینگ، پینت‌بال، زمین گلف، زمین تنیس، زمین بسکتبال، استخر سرپوشیده، استخر باز و سرسره آبی، فضای سبز، زمین بازی بچه‌ها، موزه حیات وحش، منطقه مسکونی، فروشگاه، نمایشگاه، رستوران سنتی، رستوران بین‌المللی، تأسیسات، هتل، درمانگاه، نیروی انتظامی، داروخانه، آتش‌نشانی، ایستگاه تاکسی، نگهبانی، ساختمان اداری، سالن بولینگ، زمین فوتبال، جایگاه جت اسکی، جایگاه ماهیگیری و ... می‌تواند طراحی شود.

منابع

1. Ashtari Mehrjerdi, A., 2004, Nature Tourism and Sustainable Development, Jihad Monthly Magazine, No. 26. (In Persian)
2. Bani-Hashemi, S. N., 2011, Chamkhaneh Tourist - Cultural Complex (with LSF Modern Pazez Approach), M. Sc. Thesis in Architecture, Supervised by Mohamad Javad Saqafi, Civil Engineering and Architecture Faculty, Qazvin Islamic Azad University, Qazvin. (In Persian)
3. Baqeri Dolat-Abadi, A., 2006, Designing Chitgar Residential and Entertainment Complex, Supervised by Mohamad Ali Parsa, M. Sc. Thesis in Architecture, Architecture and Urbanism Faculty, Shahid Beheshti University, Tehran. (In Persian)
4. Biglari, E., 2005, Designing Crisis Management Center, M. Sc. Thesis in Architecture, Islamic Azad University, Central Branch, Supervised by Mehrdad Javidnejad, Tehran. (In Persian)
5. Dadkhah, H., 2009, Designing Tourism Village of Human (By the Approach of Sustainability Principles), Supervised by Ahmad Ali Farzin, M. Sc. Thesis in Architecture, Manzar Architecture Group of Architecture Faculty, Tehran University, Tehran. (In Persian)

6. Haji-Tarkhani, M., 2008, Chalous Business - Entertainment Center, Supervised by Mehdi PoorKeramati, M. Sc. Thesis in Architecture, Architecture Faculty, Shahid Beheshti University, Tehran. *(In Persian)*
7. Islamic Revolution Housing Foundation, West Azarbayjan Province, 2011, Study Reports of the Province's Villages. *(In Persian)*
8. Meteorological Administration of West Azerbaijan Province, 2012, Meteorological Reports, Urumia. *(In Persian)*
9. Mosallanejad, A., 2006, Designing the Entertainment and Tourism Complex of Maharloo Lake, Supervised by Engineer Taami, M. Sc. Thesis in Architecture, Architecture and Urbanism College, Shahid Beheshti University, Tehran. *(In Persian)*
10. Mousavi, M., 2006, Designing Tourism Village of Sāhel-e Gisoom, Supervised by Ali Qafari, M. Sc. Thesis in Architecture, Architecture and Art College, Shahid Beheshti University, Tehran. *(In Persian)*
11. Parsomashou Consulting Engineers Co., 2007, AMCC, Designing Shāndiz Tourism Village of Mashhad. *(In Persian)*
12. Qaderi, O., 2005, Sport Spaces Standards and Capita, Summary of Proceedings of the First National and International Congress of Sport Management, Isfahan University, Isfahan. *(In Persian)*
13. Qarib, F., 2008, Communicative Network in Urban Design, University of Tehran Press, Fifth edition. *(In Persian)*
14. Safarian, E., 2009, Survey of the Process of Designing and Presenting the Plan of Attar Cultural Cinematic Complex. *(In Persian)*
15. Sane'i, H., 1992, Principles of Designing Green Space in Terms of the Way of Choosing Plants, Green Space Proceedings and Seminars, Tehran Municipality. *(In Persian)*
16. Silvānā Municipality, 2013, Silvānā Statistics and Information. *(In Persian)*
17. Soltani, P., 2002, Survey of Kanoon-e Javanan Cultural Complex (the cultural center for the youth). *(In Persian)*
18. Statistical Center of Iran, the Results of Population and Housing Census, 1986, 1996, 2006. *(In Persian)*
19. Toopchi Saani, A., 2010, Determining the Optimal Physical Development Zones of Entertainment - Cultural Village of Zayandeh-Rood, Quarterly of Geography and Environmental Studies, Vol. 1, No. 3, PP. 95 – 104. *(In Persian)*
20. Zarqam, H., 2010, Evaluating Sustainability of Tourism Development in Kish Island. *(In Persian)*